

احوال شخصیه اهل سنت

«نکاح»

در مذهب حنفی و شافعی

مؤلف:

دکتر محمد صادقی

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

معاونت حقوقی قوهی قضائیه

مرکز تحقیقات فقهی

سرشناسه	: صادقی، محمد، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: احوال شخصیه اهل سنت (نکاح) در مذهب شافعی و حنفی / محمد صادقی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۴
مشخصات لاهری	: ۳۶۸ ص.
شابک	: 978-600-114-017-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۶۷؛ همچنین به صورت زیر نویس
موضوع	: ژانوشویی (فقه اهل سنت)
موضوع	: فقه حنفی -- رساله علمیه
موضوع	: فقه شافعی -- رساله عملیه
رده بندی کنگره	: ۱۲۸۴۳ الف ۲ ص ۱۸۹/۱ BP
رده بندی دیوبندی	: ۱۷۳۳۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۷۳۳۳

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و مجموعه قوانین
خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی نژاد - نرسیده به خیابان

دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۶۶۴۹۰۵۸۴

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

احوال شخصیه اهل سنت (نکاح در مذهب حنفی و شافعی)

مؤلف: دکتر محمد صادقی

چاپ دوم: ۱۳۹۴، تیراژ: ۲۰۰ جلد - قیمت: ۲۲۰،۰۰۰ ریال

۱- در برنامه‌ی نخست توسعه‌ی قضایی، مواردی مانند ضرورت توجه به کاهش تصدی‌گری حکومت در حوزه‌ی قضا، افزایش مشارکت مردم، توجه به حقوق و آزادی‌های فردی و عدم محدودیت‌های غیرضروری، متناسب‌سازی پاسخ به جرم با نوع جرم ارتكابی، و استفاده از نهادهای شبه قضایی و کاهش توسل به مراجع قضایی در راستای افزایش کیفیت، به منزله‌ی راهبردهای کلان مورد نظر رئیس قوه‌ی قضائیه مورد توجه قرار گرفت.

۲- در راستای تحقق و اجرای راهبردهای یاد شده در برنامه‌های نخست و دوم توسعه‌ی قضایی، مرکز مطالعات توسعه قضایی و نیز مرکز تحقیقات فقهی قم به منزله‌ی رکن مطالعاتی- تحقیقاتی معاونت حقوقی و توسعه قضایی بوده قضائیه از هنگام تشکیل بر آن بوده تا با مبسّتی کردن اقدام‌های قوه‌ی قضائیه- به ویژه در حوزه‌ی مدرن قوانین و مقررات و تنظیم لایحه‌های قضایی- بر انجام پژوهشهای نظری- کاربردی و بهره‌گیری از تجربی‌های کشورهای مختلف در حوزه‌ی قضا، امر تحقیق و پژوهش را در حوزه‌ی قضایی نهادینه نمود. برای تحقق این هدف، کمیسیون‌ها و کمیته‌های تحقیقاتی- پژوهشی مختلفی در این دو مرکز تشکیل شد. این کمیسیون‌ها و کمیته‌های زیرمجموعه‌ی آنها نیز با تشکیل گروه‌های تحقیقاتی مختلف متشکل از پژوهشگران و محققان به طور عمده از فضایی حوزه علمی- فقه و دانشجویان دوره‌های دکتری و کارشناسی ارشد- با تأکید خاص بر حفظ ارتباط تنگاتنگ با مراجع عظام تقلید و استادان دانشگاه و دست‌اندرکاران حوزات علمیه و بهره‌گیری از علم و تجربه‌ی ارزشمند آنان، پژوهش در حوزه‌های مطالعاتی مختلف را آغاز کردند.

۳- در این سیر پژوهشی، در این مراکز دو نکته مورد توجه بوده است. نخست، انجام پژوهش‌های کاربردی فقهی و نیز مطالعات تطبیقی و بهره‌گیری از تجربه‌های نظام‌های حقوقی مختلف در جهان- به ویژه کشورهای اسلامی و دیگر کشورهایی که وضعیت مشابهی را در حوزه‌ی قضا تجربه می‌کنند- و انتشار کتاب‌ها و مقاله‌های بنیادی در این زمینه برای فرهنگ‌سازی حقوقی و غنی کردن نوشتگان حوزه‌ی حقوق به طور کلی؛ و دوم، تأکید خاص بر ویژگی‌های دینی- فرهنگی- اجتماعی جامعه‌ی ایران و متناسب کردن قوانین و مقررات و دستاوردهای علمی در حوزه‌ی حقوق با شرایط جامعه‌ی ایران و به بیان دیگر، بومی کردن نظریه‌پردازی و سیاست‌گذاری در حوزه‌ی قضا و پرهیز از به کارگیری نسجیده و مقلدانه‌ی دستوردهای دیگر نظام‌های حقوقی.

- ۴- از ابتدای تشکیل مرکز تحقیقات فقهی قم، بهره‌گیری از دستاوردهای نظام حقوقی اسلام - اعم از نظام حقوقی مبتنی بر فقه شیعه و فقه اهل سنت - از دغدغه‌های مهم و اولویت‌دار این مرکز بوده است تا تحقیقات و پژوهش‌های مربوط به این حوزه را به طور مستقل پوشش دهد. مرکز تحقیقات فقهی قوه قضائیه در برنامه پنج ساله دوم توسعه قضایی مسئولیت بازنگری و اصلاح قوانین و بویژه قانون مجازات اسلامی را برعهده گرفت. در این راستا، این مرکز به تشکیل گروه‌های تخصصی حدود، قصاص، دیات، تعزیرات و کلیات قانون مجازات اسلامی اقدام کرد. از جمله حوزه‌های مورد مطالعه در این گروه‌ها عبارت‌اند از: آسیب‌شناسی حوزه‌های کاری، استفتائات مربوط به قصاص، بحث و پژوهش در مورد بلوغ و رشد، لوث، دیات، جایگاه مصالحه و میانجی‌گری در فقه، قانون و دلایل دعوا، بررسی و تحقیق این گروه‌ها در بسیاری از موارد به پایان رسیده و در نظر مراد بز در حال انجام است. کتاب پیش‌رو نیز از جمله دستاوردهای این مرکز است که اینک به سامعه حقوقی ارائه می‌شود. بدین وسیله از زحمات مؤلف گرانقدر و همچنین آقایان احمد احمدی و مراد باقر مقدسی، دانشجویان دوره دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، که در بازخوانی و نهایی‌سازی این اثر همکاری داشته‌اند تشکر و قدردانی می‌شود.
- ۵- بی‌تردید، فعالیت‌ها و اقدام‌های مرکز مضامعات توسعه قضایی و مرکز تحقیقات فقهی قم به منزله‌ی نهادی نوپا در امر پژوهش در حوزه‌ی قضایی با توجه به موانع و محدودیت‌های پیش‌رو خالی از اشتباه نیست و نخواهد بود. از همین رو، این مرکز عمدتاً بررسی فعالیت‌ها و اقدام‌های خود را از جانب محققان و پژوهشگران و به ویژه استادان دانشگاه دست‌اندرکاران حوزه‌ی قضا و نیز ارائه‌ی پیشنهاد و مشارکت آنان را در این روند بزرگساز خدمت‌گزاری به خود می‌داند و از آن استقبال می‌کند.

دکتر علیرضا شمیدی

۱۷.....	مقدمه
۱۹.....	درآمد

بخش اول : نکاح حنفی

۲۳.....	فصل اول - تشکیل خانواده
۲۵.....	مبحث اول: کلیات
۲۷.....	گفتار اول - سرویس ازدواج
۲۷.....	الف - قرین کریم
۲۷.....	ب - سنت
۲۸.....	ج - اجماع
۲۸.....	گفتار دوم: وصف شرعی ازدواج
۲۸.....	الف - فرض (واجب مؤکد)
۲۹.....	ب - واجب
۲۹.....	ج - مستحب
۳۰.....	د - حرام
۳۰.....	ه - مکروه
۳۰.....	و - سیاح
۳۰.....	گفتار سوم: خواستگاری
۳۱.....	الف - شرایط خواستگاری
۳۱.....	بند اول: صلاحیت زن برای ازدواج
۳۳.....	بند دوم: عدم خواستگاری قبلی
۳۳.....	ب - عدول از خواستگاری
۳۴.....	بند اول: حکم مهر و هدایا
۳۵.....	بند دوم: جبران خسارت
۳۸.....	مبحث دوم: انعقاد عقد ازدواج
۳۸.....	گفتار اول: ارکان عقد ازدواج (ایجاب و قبول)
۳۹.....	الف - الفاظ ایجاب و قبول
۴۱.....	بند اول: انواع الفاظ
۴۱.....	۱- الفاظ صریح
۴۱.....	۲- الفاظ کنایی

۴۳	بند دوم: عربی بودن الفاظ
۴۳	بند سوم: انشاء عقد از طریق کتابت
۴۴	ب - شرایط تحقق ایجاب و قبول
۴۴	بند اول: وقوع ایجاب و قبول در یک مجلس
۴۵	بند دوم: تطابق ایجاب و قبول
۴۶	بند سوم: استماع صیغه توسط متعاقدین
۴۶	بند چهارم: موقت نبودن عقد
۴۷	بند پنجم: معلق نبودن عقد
۴۸	ج - نسبت در ازدواج
۵۱	ب - انعقاد عقد توسط عاقد واحد
۵۳	گفتار دوم: شرایط ازدواج
۵۳	الف - شرایط افاذ
۵۶	ب - شرایط صحت عقد
۵۶	بند اول: شهادت
۵۸	بند دوم: صلاحیت زن برای ازدواج
۵۸	ج - شرایط نفوذ عقد
۶۰	بند اول: ولایت در ازدواج
۶۵	بند دوم: شرایط ولی در ازدواج
۶۶	بند سوم: ترتیب اولیاء در ازدواج
۶۸	بند چهارم: خیار بلوغ
۶۹	د - شرایط لزوم
۷۰	بند اول: انجام عقد غیر بالغ توسط پدر یا جد بگری یا فرزند
۷۰	بند دوم: انتخاب مهرالمثل یا بیشتر به عنوان مهر در ازدواج توسط بالغه عاقله
۷۱	بند سوم: فقدان عیب در زوج
۷۱	بند چهارم: کفالت
۷۱	۱- مفهوم کفالت
۷۳	۲- امور معتبر در کفالت
۷۵	گفتار سوم: موانع ازدواج (محرمات)
۷۶	الف - موانع (محرمات) ابدی
۷۶	بند اول: قرابت (نسب)
۷۸	بند دوم: مصاهره
۸۴	بند سوم: رضاع
۸۷	ب - شرایط تحقق رضاع

۸۷	.....	مرضعه
۸۸	.....	رضیع
۸۸	.....	لین
۹۰	.....	۲- راههای اہیات رضاع
۹۰	.....	دلیل اول: شہادت
۹۳	.....	دلیل دوم: اقرار بہ تحقق رضاع
۹۴	.....	۳- محارم رضاعی
۹۶	.....	ب - موانع (محرمات) موقت
۹۶	.....	بند اول: سوہر داشتن
۹۷	.....	بند دوم: طلاق سوم
۹۸	.....	سوہر بندہ
۱۰۰	.....	بند چهارم: اختلاف دین
۱۰۰	.....	۱- ازدواج مرد مسلمان با زن غیر مسلمان
۱۰۱	.....	۲- ازدواج زن مسلمان با غیر مسلمان
۱۰۳	.....	بند پنجم: داشتن چهار زن
۱۰۳	.....	بند ششم: جمع بین محارم
۱۰۷	.....	بند ہفتم: لعان (ملاعنه)
۱۰۹	.....	فصل دوم - احکام و آثار ازدواج
۱۱۷	.....	مبحث اول: حقوق زوجہ
۱۱۷	.....	کفتار اول: مہر
۱۱۹	.....	الف - انواع مہر
۱۱۹	.....	بند اول: مہر المسمی
۱۱۹	.....	بند دوم: مہر المثل
۱۲۱	.....	ب - سہیض مہر
۱۲۱	.....	بند اول: مالیت داشتن
۱۲۲	.....	بند دوم: پاک بودن مہر و صحت انتفاع از آن
۱۲۳	.....	بند سوم: مفصوب نبودن
۱۲۳	.....	بند چهارم: مجهول نبودن
۱۲۷	.....	ج - اسباب و جوب مہر
۱۲۷	.....	بند اول: مہر در نکاح صحیح
۱۲۷	.....	۱- موارد موجب تأکید مہر
۱۲۷	.....	مورد اول: امینش
۱۲۸	.....	مورد دوم: خلوت صحیح (امینش حکمی)

۱۳۲	مورد سوم: فوت یکی از زوجین
۱۳۳	مورد چهارم: رجوع در عده
۱۳۳	مورد پنجم: ازاله بکارت
۱۳۴	۲- موارد سقوط کل مهر
۱۳۴	مورد اول: سب جنایی زوجه باشد
۱۳۴	مورد دوم: سب جنایی ولی زوجه باشد
۱۳۵	مورد سوم: فسخ توسط زوج قبل از آمیزش
۱۳۵	مورد چهارم: بخشش کل مهر به زوج
۱۳۵	۳- د پنجم: ابراء ذمه زوج نسبت به مهر
۱۳۵	۲- موارد سقوط نصف مهر (تتصیف مهر)
۱۳۵	مورد اول: سب جنایی قبل از آمیزش
۱۳۶	مورد دوم: جنایی به سب زوج قبل از آمیزش
۱۳۶	بند دوم: آمیزش
۱۳۶	۱- آمیزش در ناله - حیض
۱۳۷	۲- آمیزش در عقد فانی
۱۳۹	۳- آمیزش به شیبه
۱۴۳	د- احکام مهر
۱۴۳	بند اول: نکاح شفار
۱۴۴	بند دوم: تعویض مهر
۱۴۶	بند سوم: تغییرات مهر
۱۴۶	۱- تصرف در مهر
۱۴۷	۲- زیاده در مهر
۱۵۱	۳- تلف مهر
۱۵۲	۴- نقصان مهر
۱۵۲	مورد اول: نقصان قبل از قبض
۱۵۲	صورت اول: نقصان به سب اکت اسمانی
۱۵۲	صورت دوم: نقصان به فعل زوج
۱۵۲	صورت سوم: نقصان به سب فعل زوجه
۱۵۲	صورت چهارم: نقصان به سب خود مهر
۱۵۲	صورت پنجم: نقصان به فعل اجنبی
۱۵۳	مورد دوم: نقصان مهر بعد از قبض
۱۵۳	صورت اول: نقصان بعد از قبض و وقوع طلاق قبل از آمیزش
۱۵۳	صورت دوم: نقصان به سب فعل اجنبی

۱۵۴	صورت سوم: نقصان به سبب فعل زوج
۱۵۴	۵ - افزایش مقدار مهرالمسمی
۱۵۵	۶ - کاهش مقدار مهرالمسمی
۱۵۵	بند چهارم: امتناع زوجه از تمکین (حق حبس در مقابل دریافت مهر)
۱۵۸	بند پنجم: مشروط بودن مهر
۱۵۹	بند ششم: کفالت در پرداخت مهر (تضمین مهر)
۱۶۰	بند هفتم: اختلاف در مهر
۱۶۱	حالت اول: اختلاف زوجین در آمیزش
۱۶۱	حالت دوم: اختلاف در وجود مهرالمسمی
۱۶۱	۱ - اختلاف در حال حیات هر دو، هنگام طلاق بعد از آمیزش یا خلوت
۱۶۲	۲ - اختلاف در حال حیات هنگام طلاق، قبل از آمیزش یا خلوت
۱۶۲	۳ - اختلاف بعد از فوت یکی از آنها
۱۶۲	۴ - فوت هر دو و اختلاف ورثه آنها
۱۶۲	حالت سوم - زنی که در وجود مهرالمسمی و اختلاف در مقدار آن
۱۶۲	۱ - اختلاف در حال زواج: حیات زن خواه آمیزش شده یا نشده باشد
۱۶۲	۲ - اختلاف بعد از طلاق و آمیزش یا خلوت
۱۶۴	حالت چهارم: اختلاف در جنس و وجود یا عدم وجود مهرالمسمی
۱۶۴	حالت پنجم: اختلاف زوجین در برداشت و عدم پرداخت مهر نقد
۱۶۵	حالت ششم: اختلاف در هبه یا مهر بودن مال اخذ شده از زوج توسط زوجه
۱۶۶	بند هشتم: مهر سری و اسکار
۱۶۷	بند نهم: تصرف صبی در زن بدون اذن ولی
۱۶۷	بند دهم: جهیزه
۱۶۹	گفتار دوم: نفقه
۱۷۰	الف - سبب وجوب نفقه زوجه
۱۷۰	ب - مصادیق نفقه زوجه
۱۷۳	ج - معیار تعیین نفقه زوجه
۱۷۴	د - شرایط وجوب نفقه
۱۷۴	بند اول: وجود عقد ازدواج صحیح
۱۷۵	بند دوم: توانایی زن برای آمیزش
۱۷۶	بند سوم: تمکین زن
۱۷۶	بند چهارم: عدم ارتداد زن
۱۷۷	بند پنجم: عدم انجام فعل موجب حرمت معاشرت توسط زن
۱۷۷	بند ششم: معتدنه بودن زن به عده و فوات

۱۶۹.....	هـ - احکام نفقه
۱۷۹.....	بند اول: ترک انفاق به زوجه
۱۸۱.....	بند دوم: موارد سقوط نفقه
۱۸۳.....	بند سوم: نفقه عده
۱۸۵.....	بند چهارم: نفقه زوجه شخص غایب
۱۸۸.....	بند پنجم: عجز شوهر از پرداخت نفقه زوجه
۱۸۸.....	بند ششم: پرداخت نفقه آینده
۱۸۹.....	بند هفتم: اختلاف زوجین در نفقه
۱۸۹.....	گفتار اول: عدل و احسان در برخورد با زوجه
۱۹۲.....	مبحث دوه حقوق زوج
۱۹۲.....	گفتار اول: انعت و مانع از
۱۹۲.....	گفتار دوم: حضور منزل زوج
۱۹۳.....	گفتار سوم: ولایت تادیب
۱۹۶.....	مبحث سوم: حقوق اولاد
۱۹۶.....	گفتار اول: نسب
۲۰۰.....	الف - اسباب ثبوت نسب
۲۰۰.....	بند اول: نسب در ازدواج صحیح
۲۰۱.....	۱- شرایط ثبوت نسب به ازدواج صحیح
۲۰۱.....	شرط اول: امکان حمل زوجه از زوج
۲۰۲.....	شرط دوم: وقوع تولد فرزند پس از شش ماه از زمان عقد
۲۰۳.....	بند دوم: نسب در ازدواج فاسد
۲۰۴.....	بند سوم: نسب فرزند ناشی از سهوه
۲۰۴.....	بند چهارم: نسب بعد از جدایی
۲۰۴.....	۱- بودن زن در عده طلاق رجعی
۲۰۵.....	۲- بودن زن در عده طلاق بانئن
۲۰۶.....	۳- بودن زن در عده وفات
۲۰۶.....	۴- وقوع طلاق قبل از نزدیکی یا خلوت
۲۰۷.....	ب - راههای اثبات نسب
۲۰۷.....	بند اول: ازدواج صحیح (فراش)
۲۰۸.....	بند دوم: اقرار به نسب یا ادعای نسب
۲۱۱.....	بند سوم: بیته
۲۱۳.....	گفتار دوم: نفقه
۲۱۳.....	الف - نفقه اولاد

۲۱۵	..... باب - نفقه والدین
۲۱۷	..... مبحث چهارم: عیوب موجب فسخ نکاح
۲۱۸	..... گفتار اول: جب
۲۲۰	..... گفتار دوم: عنین (نانوائی جنسی)
۲۲۳	..... مبحث پنجم: نکاح غیر مسلمانان
۲۳۰	..... مبحث ششم: آثار ازدواج
۲۳۵	..... مواد بیسنهادی
۲۳۵	..... تعریف ازدواج - خواستگاری:
۲۳۶	..... ارکان و شرایط عقد
۲۳۸	..... اهلیت
۲۳۹	..... ولایت بر ازدواج
۲۴۱	..... موانع نکاح
۲۴۲	..... انواع ازدواج و احکام آنها
۲۴۴	..... مهر
۲۵۰	..... اختلاف در مهر
۲۵۱	..... تصرف در مهر
۲۵۱	..... مسکن
۲۵۲	..... حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر
۲۵۴	..... عیوب موجب فسخ نکاح
۲۵۵	..... نکاح غیر مسلمانان
۲۵۶	..... نسب
۲۵۶	..... نسب در ازدواج صحیح
۲۵۶	..... نسب در ازدواج فاسد و نزدیکی به شبهه
۲۵۷	..... اقرار به نسب
۲۵۷	..... رضاع
۲۵۸	..... نفقه اقارب

بخش دوم: نکاح شافعی

۲۶۱	..... فصل اول - تشکیل خانواده
۲۶۳	..... مبحث اول: کلیات
۲۶۳	..... گفتار اول: تعریف ازدواج
۲۶۴	..... گفتار دوم: مشروعیت ازدواج
۲۶۵	..... گفتار سوم: جریان احکام پنج گانه در ازدواج

۲۶۶	الف - مستحب
۲۶۷	ب - واجب
۲۶۷	ج - استحباب در ترک (انجامش خلاف اولی است)
۲۶۸	د - مکروه
۲۶۸	ه - افضل
۲۶۸	گفتار چهارم: خواستگاری
۲۷۲	مبحث دوم: انعقاد عقد ازدواج
۲۷۲	گفتار اول: ارکان نکاح
۲۷۲	الف - صیغه
۲۷۴	ب - زوجین
۲۷۵	ج - ثبوت
۲۷۶	د - ولایت
۲۷۶	بند اول: اقسام
۲۷۹	بند دوم: ترتیب در اجرا
۲۸۲	گفتار دوم: موانع ازدواج
۲۸۲	الف - قرابت
۲۸۲	بند اول: محارم نسبی
۲۸۲	بند دوم: محارم سببی
۲۸۳	قسم اول: مضاهره
۲۸۶	قسم دوم: جمع بین دو زن
۲۸۹	بند سوم: محارم رضاعی
۲۸۹	۱- رضاع
۲۹۰	۲- شرایط رضاع
۲۹۳	۳- آثار رضاع
۲۹۸	ب - شوهر داشتن
۲۹۸	ج - داشتن چهار زن
۲۹۹	د - عده
۳۰۲	ه - طلاق سوم
۳۰۲	و - اختلاف دین (کفر همسر)
۳۰۳	حالت اول: ازدواج زن مسلمان با غیر مسلمان
۳۰۳	حالت دوم: ازدواج مرد مسلمان با غیر مسلمان
۳۰۴	ز - امان
۳۰۵	ح - احرام

۳۰۷	فصل دوم احکام و آثار ازدواج
۳۰۹	مبحث اول: مهر
۳۱۰	گفتار اول: اقسام مهر
۳۱۰	الف - مهر المسمی
۳۱۲	ب - مهر المثل
۳۱۲	گفتار دوم: استقرار و سقوط مهر
۳۱۲	الف - مهر ناسی از عقد صحیح
۳۱۴	ب - مهر ناسی از آمیزش
۳۱۴	بند اول: آمیزش در نکاح فاسد
۳۱۵	بند دوم: آمیزش به سهفه
۳۱۶	گفتار سوم: حکاه مهر
۳۱۶	الف - نکاح توفیق
۳۱۸	ب - اختلاف در مهر
۳۲۰	ج - تصرف زوجه در مهر
۳۲۱	د - انحلال نکاح قبل از تزویج
۳۲۱	بند اول: بعد از تعیین مهر (وجود مهر المسمی)
۳۲۲	بند دوم: قبل از تعیین مهر
۳۲۲	۱- طلاق
۳۲۳	۲- فسخ با قوت
۳۲۳	هـ - تغییرات مهر
۳۲۳	بند اول: زیادی مهر
۳۲۵	بند دوم: حدود عیب با نقص در مهر
۳۲۶	بند سوم: تلف مهر
۳۲۷	و - مالکیت زن بر مهر و ضمانت اجرای آن (حق حبس)
۳۳۰	ز - اعسار شوهر از پرداخت مهر
۳۳۱	مبحث دوم: نفقه
۳۳۱	گفتار اول: نفقه زوجه
۳۳۲	الف - شرایط وجوب نفقه
۳۳۵	ب - نفقه عده
۳۳۶	ج - نفقه زوجه شخص غایب
۳۳۸	د - قسم
۳۳۱	گفتار دوم: نفقه اقارب

۳۳۱.....	الف - نفقه اولاد.....
۳۳۲.....	ب - نفقه والدین.....
۳۴۲.....	مبحث سوم: عیوب موجب فسخ.....
۳۴۳.....	گفتار اول: عیوب مشترک.....
۳۴۵.....	گفتار دوم: عیوب اختصاصی.....
۳۴۵.....	الف - عیوب مختص زن.....
۳۴۵.....	ب - عیوب مختص مرد.....
۳۴۹.....	گفتار سوم: تأثیر ارتداد زوجین در ازدواج.....
۳۴۹.....	مواد بی‌بندوبادی.....
۳۴۹.....	عربی - ردواج - خواستگاری.....
۳۵۰.....	ارکان ازدواج.....
۳۵۱.....	ولایت.....
۳۵۳.....	ترتیب اولیاء.....
۳۵۴.....	سهادت.....
۳۵۴.....	موانع نکاح.....
۳۵۷.....	وکالت.....
۳۵۷.....	مهر.....
۳۶۴.....	انحلال عقد نکاح.....
۳۶۵.....	نفقه اقارب.....
۳۶۷.....	فهرست منابع.....

مسائل احوال شخصیه افراد جامعه از امور مهم و زیربنایی هر جامعه می‌باشد و اسلام به خاطر ویژگی‌های آن احکام و مقررات خاصی برای آن وضع نموده است. به طور طبیعی با توجه به اختلاف قواعد و مقررات فقهی مذاهب اسلامی احکام و مقررات مربوط به احوال شخصیه در مذاهب مختلف نیز اختلاف پیدا می‌کند و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز این تفاوت را محترم شمرده و مطابق اصول ۱۲ و ۱۳ قانون اساسی ایرانیان غیرشعبه در احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث، وصیت) بر طبق مذاهب خودشان عمل می‌کنند و در انجام احکام و مقررات و مراسم مذهب خودشان آزادند.

عمل به این اصول بهترین راهی است مستلزم این است که دادگاه‌ها و مراجع قضایی نیز براساس احکام و مقررات مذاهب در دعاوی آنها رسیدگی نمایند. از آن جا که قوانین موجود در مورد احوال شخصیه براساس فقه امامیه تنظیم شده و قضات نیز اطلاع تفصیلی از مقررات مذاهب غیرشعبی ندارند و بصورت اهل سنت نیز غالباً با قواعد مذهب خویش آشنا بوده و از سایر مذاهب اطلاعی ندارند در عمل تضاد برای رسیدگی به پرونده‌هایی که مربوط به احوال شخصیه اهل سنت می‌شود با مشکلاتی مواجه هستند و ناچار به ارجاع به مراکز و مجامع علمی اهل سنت و اخذ فتوای فقهی از آنها می‌شوند.

برای رفع این مشکل معاونت حقوقی قوه قضاییه بر آنستند با تهیه و تدوین مقررات حاکم بر احوال شخصیه اهل سنت، رسیدگی به دعاوی مذکور را تسهیل نموده و شرایط اجرایی کردن اصل ۱۲ قانون اساسی را فراهم آورد.

برای دستیابی به این منظور طرحی تحقیقاتی توسط مرکز تحقیقات فقهی قوه قضاییه تدوین و در مرحله اول احوال شخصیه در مذهب حنفی و شافعی مورد بررسی قرار گرفته و آراء و نظرات علمای این مذاهب تدوین شده و براساس آن موادی برای احوال شخصیه این دو مذهب پیشنهاد شد. اجرای این طرح در سال ۸۴ توسط محققین مرکز تحقیقات فقهی قوه قضاییه در موضوعات نکاح، طلاق، ارث، وصیت و حجر آغاز و در ظرف دو سال این تحقیق به انجام رسید و حاصل این تلاش مجموعه حاضر است که در دو جلد

تدوین گردیده است. جلد اول در مورد نکاح و جلد دوم مربوط به طلاق، وصیت، ارث و حجر می‌باشد.

در تدوین این مجموعه مسائلی اجماعی و آراء و نظریات معتبر در مذهب حنفی و شافعی مورد توجه قرار گرفته و در برخی موارد از قوانین و مقررات کشورهای اسلامی که با این مذاهب منطبق هستند الگوبرداری شده است.

بدیهه است این تلاش گام‌های اولیه برای دستیابی به مقررات احوال شخصیه در مذاهب اهل سنت بوده و لازم است از طریق علماء و مجامع علمی اهل سنت مورد نقد و بررسی قرار گیرد. بدین منظور از عموم محققین و پژوهشگران خواهانیم که با بذل توجه خود و نقد این مجموعه ما را در اصلاح و تکمیل آن یاری نمایند.

مرکز تحقیقات فقهی

قوه قضائیه

www.ketab.ir

درآمد

خانواده کهن‌ترین و مهم‌ترین گروه انسانی است. تمایل جنسی زن و مرد و محبت فطری که پدر و مادر نسبت به فرزندان خود دارند، موجب شده که خانواده به عنوان واحدی طبیعی و محترم از دیرباز به وجود آید. تشکیل خانواده همانند تشکیل اجتماع از ضرورت‌های طبیعت انسان و تأمین سعادت او است و به حکم نیازها و غرایز انسانی ایجاد شده است.

خانواده نخستین اجتماعی است که بشر در آن پای می‌نهد و در آنجاست که مفهوم از خودگذشتگی و تعاون را فرا می‌گیرد و برای شرکت در گروه‌های بزرگ‌تر آماده می‌شود. خانواده مکتب ثابتهایی است که از اجتماعی کردن انسان و وسیله بسیار مؤثری برای حمایت از او می‌باشد.

جایگاه والایی خانواده بر عهده آن با اهمیت‌ترین نهاد اجتماعی از دیرباز مطرح بوده و به ویژه در قرون اخیر موقعیت و مقام مداری را در بین کلیه تأسیسات حقوقی نوین و کهن احراز کرده است. حقوق به مفهوم عام، مجموعه مقررات، قواعد و اصولی است که روابط و مناسبات مختلف بین اجتماعات و افراد و آحاد مردم را به نحو متقابل تنظیم می‌کند. حقوق خانواده بخش مهمی از این دستاورد عظیم بشر است که در طول قرون و اعصار مختلف در بستر تاریخ صیقل یافته است.

اهمیت خانواده در مجادله بی‌امان و مستمر تاریخ ملت‌ها، چیزی است که هیچ یک از مکاتب سیاسی، اجتماعی و فلسفی از پرداختن به آن بی‌نیاز نبوده‌اند. از نخستین روزهای پیدایش بشر بر عرصه خاک و اولین شکفتگی‌های اندیشه بشری در گستره عظیم تاریخ خرد و آگاهی، خانواده و حقوق مربوط به آن همواره بخش قابل توجهی از اشتغالات فکری انسان را تشکیل می‌داده است. ادیان الهی بدون استثناء در تعالیم انسان‌ساز و پربرکت خود فصل کاملی را به آموزش اصول و قواعد و تنظیمات خانواده اختصاص داده‌اند. این رویه در روند تکوینی و تکامل خود در شریعت مقدس اسلام به عنوان آخرین و کامل‌ترین مجموعه اصول و قواعد الهی تالکون بیشتری یافته است.

حقوق خانواده در اسلام بخش مهمی از احکام و اخلاق را تشکیل می‌دهد و با وسواس و دقتی در خور تشریح الهی، کلیه جوانب و زوایای آن مورد لحاظ شارع مقدس قرار گرفته است. اهمیت تاریخی و جاویدان اصول و قواعد خانواده در مجموعه تعالیم اسلامی به حدی است که علیرغم نهضت لجام گسیخته تجدد و تجدید نظرطلبی، در عصر حاضر، احکام و موازین اسلامی عمدتاً از گزند حوادث دوران معاصر مصون و محفوظ مانده است.

در این تحقیق مقررات حاکم بر خانواده بر طبق مذهب حنفی و شافعی، در دو بخش مورد مطالعه قرار می‌گیرد. این مقررات شامل چگونگی تشکیل خانواده (خواستگاری، عقد ازدواج) و احکامه‌های آن (نفقه، مهر، روابط زوجین، قرابت، نسب و ...) می‌گردد. در پایان مواد پیشنهادی نیز ارائه می‌شود.

محمد صادقی

www.ketab.ir